

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

ΕΤΟΣ 9

ΙΟΥΛΙΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1940

ΤΕΥΧΟΣ Γ

Η ΕΠΙΔΡΑΣΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΕΠΙ ΤΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΒΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΘ' ΕΚΑΣΤΟΝ ΟΥΔΕΤΕΡΩΝ ΚΡΑΤΩΝ

Υπό
Δ. Ι. ΔΕΛΙΒΑΝΗ

Ἐνῶ εἶναι φυσικὸν καὶ εὐνόητον ὅτι ὁ πόλεμος, ἀνεξαρτήτως τοῦ τρόπου τῆς διεξαγωγῆς του, ἐπηρεάζει τὸν οἰκονομικὸν βίον τῶν ἐμπολέμων κρατῶν, ἢ ἐπίδρασις τοῦ πολέμου ἐπὶ τοῦ οἰκονομικοῦ βίου τῶν καθ' ἕκαστον οὐδετέρων κρατῶν¹, δηλαδή τῶν μὴ συμμετεχόντων εἰς αὐτόν, οὐδὲ προθάντων εἰς διακοπὴν τῶν διπλωματικῶν τῶν σχέσεων μετὰ τινος τῶν ἐμπολέμων κρατῶν² ἐξαρτᾶται ἐξ ὠρισμένων προϋποθέσεων. Ἡ ἐξέτασις τῶν προϋποθέσεων τούτων θὰ ἀποτελέσῃ τὸ ἀντικείμενον τῆς πρώτης παραγράφου τοῦ παρόντος, ἐνῶ ἡ ἐπίδρασις τοῦ πολέμου ἐπὶ τῆς κατὰ τὴν διάρκειάν του εἰς τὰ καθ' ἕκαστον οὐδέτερα κράτη ἀναπτυσσομένης ζητήσεως καὶ προσφορᾶς θὰ ἀποτελέσῃ τὸ ἀντικείμενον τῶν δύο ὑπολοίπων.

Α΄.

Αἱ προϋποθέσεις τῆς ἐπιδράσεως τοῦ πολέμου ἐπὶ τοῦ οἰκονομικοῦ βίου τῶν καθ' ἕκαστον οὐδετέρων κρατῶν ἔχουν σχέσιν μέ:

α) τὴν ἔκτασιν τῆς ἐπὶ τῆς θαλάσσης κυριαρχίας τῶν ἐμπολέμων κρατῶν,

β) τὴν γεωγραφικὴν θέσιν τῶν κρατῶν αὐτῶν, ἰδίᾳ δὲ μὲ τὴν εὐχέρειαν τῆς διαταράξεως ἢ μὲ τὴν τῆς παρακωλύσεως τῶν κανονικῶν συναλλαγῶν τῶν καθ' ἕκαστον οὐδετέρων κρατῶν μετὰ τοῦ

¹ Καὶ ὅχι τοῦ συνόλου αὐτῶν, καθόσον ταῦτα θὰ ἠδύναντο ἐφ' ὅσον ὁ πόλεμος παρατείνεται, νὰ ἀναπροσαρμόσουν τὰς οἰκονομίας των κατὰ τὸν ἀποκλείοντα οἰανδήποτε ἐπίδρασιν τοῦ πολέμου, ἰδίᾳ ἂν εἶναι πολλὰ καὶ ἰσχυρά.

² Ὁ Σ. Σεφριάδης, Μαθήματα Διεθνούς Δημοσίου Δικαίου, Β' Διεθνεῖς διαφοραὶ καὶ συγκρούσεις, Ἀθῆναι 1928, σελ. 430, ὀρίζει τὴν οὐδετερότητα ὡς τὴν κατάστασιν τῆς μὴ συμμετοχῆς εἰς πόλεμον μετὰξὺ δύο πολιτειῶν πολιτείας τρίτης.

ἔξω κόσμου καὶ δὴ μετὰ τῶν ἐμπολέμων, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ἔκτασιν τῆς περιοχῆς, ἐντὸς τῆς ὁποίας διεξάγεται,

γ) τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου,

δ) τὴν ἔκτασιν καὶ τὴν ἀποτελεσματικότητα τοῦ οἰκονομικοῦ πολέμου,

ε) τὴν ἔκτασιν τῆς οἰκονομικῆς ἐξαρτήσεως τῶν περὶ ὧν ἕκαστοτε πρόκειται οὐδετέρων κρατῶν ἀπὸ τὸν ἔξω κόσμον καὶ δὴ ἀπὸ τὰ ἐμπόλεμα κράτη, τόσον ὡς προμηθευταὶ ὅσον ὡς ἀγορασταί,

στ) τὴν μέχρῃς ὠρισμένου σημείου ὕψωσιν τῶν τιμῶν, καὶ

ζ) τὸν βαθμὸν ἐπαρκειᾶς τῶν μέσων συγκοινωνίας.

Ὁ πόλεμος ἐπηρεάζει κατὰ ταῦτα τὸν οἰκονομικὸν βίον τῶν καθ' ἕκαστον οὐδετέρων κρατῶν:

α) ἂν ἐν τοῦλάχιστον τῶν ἐμπολέμων διαθέτῃ στόλον ἱκανὸν νὰ δεσπόσῃ τῆς θαλάσσης ἢ τοῦλάχιστον τῶν θαλασσῶν ἐκείνων, αἱ ὁποῖαι ἔχουν σημασίαν διὰ τὴν μετὰ τῆς ἀλλοδαπῆς ἐπικοινωνίαν τοῦ περὶ οὗ ἕκαστοτε πρόκειται οὐδετέρου κράτους. Ἡ κυριαρχία τῆς θαλάσσης συνεπάγεται δι' ἐν ἐμπόλεμον κράτος κατὰ τοὺς περισσότερον ἐφαρμοζομένους κανόνας τοῦ διεθνοῦς δικαίου τὸ δικαίωμα ὅπως ἐλέγχῃ ὅλα τὰ διὰ θαλάσσης μεταφερόμενα ἀγαθὰ ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ τῆς ἰδιοποιήσεως τῶν χαρακτηρισθέντων ὡς λαθρεμπόριον πολέμου, καθιερωθείσης ἐπὶ πλέον εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις τῆς κρατήσεως τῶν μεταφερόντων ταῦτα πλοίων ἀνεξαρτήτως τῆς σημαίας τῶν καὶ κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ ἀρμοδίου συλοδικείου.

Ὁ χαρακτηρισμὸς τῶν διαφόρων ἀγαθῶν ὡς λαθρεμπόριον πολέμου δεικνύει τάσιν ἐπεκτάσεως, ἀνάλογον τοῦλάχιστον πρὸς τὴν τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ κράτους εἰς τὸν οἰκονομικὸν βίον, καὶ ἀποτελεῖ συνέπειαν ταύτης, ἐφ' ὅσον ἀναγνωρίζεται εἰς τὰ καθ' ἕκαστον κράτη τὸ δικαίωμα τῆς χρησιμοποιοῦσεως παντὸς ὅ,τι ἀνήκει εἰς τοὺς κατοίκους του, κατὰ τὸν ἐπωφελέστερον ἀπὸ ἀπόψεως ἐθνικῆς οἰκονομίας τρόπον, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἂν ἐπικρατῇ εἰρήνη ἢ τοῦ ἂν ἐξερράγη πόλεμος. Οὕτως εἰς τὸν τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1939 ἐκραγέντα πόλεμον ἐχαρακτηρίσθη ὑπὸ τῶν ἐμπολέμων κρατῶν ὡς λαθρεμπόριον πολέμου πᾶν ἀγαθὸν προελεύσεως ἀντιπάλου κράτους ἢ περιοχῆς καταληφθείσης ὑπὸ τῶν ἐνόπλων δυνάμεων τούτου καὶ πᾶν ἀγαθὸν προοριζόμενον δι' ἐκεῖ, χωρὶς οὐδὲν ἄλλως νὰ λαμβάνηται ὑπ' ὄψιν ἐν τῇ πρώτῃ μὲν περιπτώσει ὅτι παραλήπτῃς εἶναι ὑποκείμενον τοῦ οἰκονομικοῦ βίου διαθιοῦν εἰς οὐδέ-

τερον κράτος, ἐν τῇ δευτέρᾳ δὲ ὅτι εἶναι προελεύσεως οὐδετέρου κράτους. Εἶναι φυσικὸν ὅτι ὅταν τὰ ὑποκείμενα τοῦ οἰκονομικοῦ βίου, τὰ διαβιοῦντα εἰς ἐμπόλεμον κράτος δὲν δύνανται νὰ ἐξαγάγουν, δὲν θὰ δυνηθοῦν, ἐκτὸς ἂν ρευστοποιοῦν ἐπενδύσεις εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν ἢ ἂν δυνηθοῦν νὰ συνάψουν ἐκεῖ δάνεια, νὰ εἰσαγάγουν ἐκεῖθεν ἀγαθὰ, ἐνδεχομένως ἀπαραίτητα διὰ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ πολέμου, μειουμένων οὕτω τῶν δυνατοτήτων νίκης τοῦ περιὸς ἐκάστοτε πρόκειται κράτους, ἀνεξαρτήτως τῆς δυνατότητος κατακρατήσεώς των κατὰ τὰ ἀνωτέρω.

Τὰ ἐμπόλεμα κράτη ἐλάχιστα ἐνδιαφέρονται διὰ τὰς ζημίας, ἃς ἢ, κατὰ τὰ ἀνωτέρω, διεξαγωγὴ τοῦ κατὰ θάλασσαν πολέμου προκαλεῖ εἰς τὰ καθ' ἕκαστον οὐδέτερα κράτη, ἐπηρεάζουσα δυσμενῶς τὸν ἐκεῖ ἀναπτυσσόμενον οἰκονομικὸν βίον. Ἀντιθέτως ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ ἀποφυγῆς τῆς μέσῳ τῶν οὐδετέρων κρατῶν λαθραίας προμηθείας διαφόρων ἀγαθῶν ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων των ἢ τῆς ὑπ' αὐτῶν λαθραίας ἐξαγωγῆς, τὰ ἐμπόλεμα καθορίζουν τὰ ποσότητας τῶν περιὸς πρόκειται ἀγαθῶν, ἃς κατ' ἀνώτατον ὄριον δύνανται νὰ εἰσαγάγουν ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς καὶ νὰ ἐξαγάγουν ἐκεῖ. Ἐν τῷ καθορισμῷ τῶν ποσοτήτων τούτων τὰ κυριαρχοῦντα τῆς θαλάσσης ἐμπόλεμα κράτη δὲν λαμβάνουν ὑπ' ὄψιν τὰς πραγματικὰς ἀνάγκας τῶν ὑποκειμένων τοῦ οἰκονομικοῦ βίου, τῶν διαβιούντων εἰς τὰ περιὸς ἐκάστοτε πρόκειται οὐδέτερα κράτη, ἀλλὰ τὸν μέσον ὄρον τῶν ἀντιστοίχων εἰσαγωγῶν των τῶν τελευταίων ἐτῶν ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰ ὑπάρχοντα ἀποθέματα. Ἐπὶ πλέον καταβάλλεται προσπάθεια, συχνὰ ἐπιτυχῆς, τῆς ἐξαρτήσεως τῆς ἀδείας εἰσαγωγῆς ἐκ τῆς ἀναλήψεως τῆς ὑποχρεώσεως τῆς μὴ ἐπανεξαγωγῆς εἰς τὰ ἀντίπαλα κράτη, καὶ σπανιώτερον, τῆς διακοπῆς τῶν μετὰ τούτων συναλλαγῶν ἐν γένει ἢ ὡς πρὸς ὠρισμένα ἀγαθὰ, ὅπερ ὅμως δύναται νὰ δημιουργήσῃ σοβαρὰς δυσχερείας φύσεως πολιτικῆς καὶ οἰκονομικῆς εἰς τὰ καθ' ἕκαστον οὐδέτερα κράτη. Παραλλήλως ἀπαγορεύεται εἰς ταῦτα, ὅπως ἐξαγάγουν ἀγαθὰ ἐχθρικῆς προελεύσεως, ἐκτὸς ἂν ἐντὸς τῶν συνόρων αὐτῶν ὑπέστησαν ἐπεξεργασίαν, προκαλέσασαν αὔξησιν τῆς ἀξίας των καθ' ὠρισμένον σημαντικὸν ποσοστόν, καθοριζόμενον ἐκάστοτε³.

Ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἀνωτέρω ἀπαιτεῖ συστηματικὸν ἔλεγχον ἐκ μέρους τῶν πολεμικῶν πλοίων τῶν ἐνόπλων δυνάμεων. Αὕτη ἐπιβάλλει ἐνίοτε τὴν ἐπὶ μακρὸν χρονικὸν διάστημα παραμονὴν τῶν

³ Τὴν ἐπιβολὴν τούτων ἐπέδιώξεν ἡ Μεγάλη Βρεταννία εἰς τοὺς πολέμους τοῦ 1914 καὶ τοῦ 1939 εἰς μεγάλην κλίμακα.

οὐδετέρων πλοίων εἰς λιμένας ἐμπολέμους, ὅπερ συνεπάγεται διὰ τοὺς ἰδιοκτητὰς των ζημίας θετικὰς, ὡς εἶναι ἡ καταβολὴ ἠύξη-μένων ἀσφαλίστων, μισθῶν καὶ τροφοδοσίας τοῦ προσωπικοῦ καὶ ἀποθεματικὰς, ὡς εἶναι ἡ ἀπώλεια τῶν ναύλων ἐκ τῆς ὑποχρεω-τικῆς ἀκίνησιος ⁴.

β) ὅταν ἐν τοῦλάχιστον τῶν ἐμπολέμων κρατῶν κατορθῶν, ἀνεξαρτήτως τῆς κατὰ τὰ ἀνωτέρω κυριαρχίας ἐπὶ τῆς θαλάσσης, νὰ παρακωλύσῃ λόγῳ τῆς γεωγραφικῆς θέσεώς του τὰς μετὰ τοῦ ἔξω κόσμου συναλλαγὰς τῶν καθ' ἕκαστον οὐδετέρων κρατῶν. Ἡ οὕτως εἰς τὰ ἐμπόλεμα κράτη διανοιγομένη δυνατότης ἐπιδρά-σεως ἐπὶ τοῦ οἰκονομικοῦ βίου τῶν καθ' ἕκαστον οὐδετέρων κρα-τῶν, παραλλήλως πρὸς τὴν προκύπτουσαν ἐκ τῆς κυριαρχίας τῆς θαλάσσης, χρησιμοποιεῖται εἰς ὅσον τὸ δυνατόν μεγαλειτέραν κλί-μακα ἀνεξαρτήτως τῶν εὐμενῶν ἢ τῶν δυσμενῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἐπὶ τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας τῶν καθ' ἕκαστον οὐδετέρων κρα-τῶν, πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν μεγίστων δυνατῶν πλεονεκτημάτων εἰς τὸ διαθέτον ταύτην καὶ πρὸς μεγίστην βλάβην τοῦ ἀντιπά-λου του.

Εἶναι ἀδιάμφισβήτητον ὅτι τοιαύτην ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ οἰκο-νομικοῦ βίου τῶν καθ' ἕκαστον οὐδετέρων κρατῶν δύνανται νὰ ἐξασκήσουν μόνον μεγάλαι δυνάμεις, ἐφ' ὅσον ὁ πόλεμος διεξά-γεται ἐπὶ μεγάλης ἐκτάσεως, ὁπότε τὰ καθ' ἕκαστον οὐδέτερα κράτη δυσχεραίνονται ἐν τῇ ἐξευρέσει νέων ἀγοραστῶν καὶ νέων προμηθευτῶν, ὅπερ κατὰ κανόνα δὲν θὰ προσέκρουεν εἰς ἐξαιρε-τικὰς δυσχερείας, ἂν ὁ πόλεμος διεξήγετο ἐντὸς μικρᾶς μόνον περιοχῆς, καὶ ἐφ' ὅσον εὐρίσκονται ἀπέναντι μικρῶν δυνάμεων. Αὕτη εἶναι δυσμενής, καὶ συνεπάγεται κατὰ κανόνα αὕξησιν τῶν δαπανῶν παραγωγῆς καὶ τοῦ κόστους τοῦ βίου, ἐνῶ συγχρόνως δυσχεραίνεται ἡ φυσικὴ ἀνάπτυξις τῶν συντελεστῶν τῆς παρα-γωγῆς καὶ βραδύτερον ἡ ἀναπροσαρμογὴ των εἰς τὰς νέας συν-θήκας, αἱ ὁποῖαι θὰ δημιουργηθοῦν μετὰ τὴν σύναψιν τῆς εἰρήνης.

γ) ἂν ἡ διάρκειά του εἶναι τοιαύτη ὥστε νὰ ἐξαντληθοῦν τὰ ὑπάρχοντα ἀποθέματα, ἢ νὰ ὑπάρχη φόβος ἐξαντλήσεώς των χω-ρίς νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ ἀνανέωσις των ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ὄρους, ὑφ' οὓς ἐδημιουργήθησαν ἢ ἐν γένει. Ταῦτα, ἀνεξαρτήτως τῶν περι-ορισμῶν τῶν ἐπιβαλλομένων ἐκάστοτε ἐπὶ τῆς ζητήσεως, ἐξαν-

⁴ Χαρακτηριστικὸν εἶναι τὸ ὑπόμνημα τῶν ἀρμοδίων ἰταλικῶν ἀρχῶν ἐπὶ τῶν ἐκ τῶν ἄνω δημιουργηθεισῶν ζημιῶν εἰς τὴν ἰταλικὴν ναυτιλίαν μεταξὺ Σεπτεμβρίου 1939 καὶ Μαΐου 1940, ὅπερ ἐδημοσιεύθη ὀλίγον πρὸ τῆς ἐξόδου τῆς Ἰταλίας εἰς τὸν πόλεμον.

τλοῦνται βαθμιαίως, ἂν ὁ πόλεμος διαρκέσῃ ἐπὶ μακρόν, ὅποτε θὰ παρατηρηθῇ ἔλλειψις πρώτων ὑλῶν, καυσίμων ὑλῶν, βιομηχανικῶν ἀγαθῶν καὶ τροφίμων, ἐφ' ὅσον εἰσάγονται ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς, καὶ κατ' ἀνάγκην θὰ δημιουργηθῇ ἀνεργία, ἰδίᾳ εἰς τοὺς κλάδους τοὺς ἐπεξεργαζομένους ἀγαθὰ ἀλλοδαπῆς προελεύσεως καὶ εἰς τοὺς παράγοντας ἀγαθὰ, προοριζόμενα διὰ τὴν ἀλλοδαπὴν καὶ μὴ δυνάμενα νὰ ἐξαχθοῦν ἐκεῖ συνεπείᾳ τοῦ πολέμου. Ἄμα τῇ ἐκρήξει τοῦ ἢ παραγωγή τῶν ἀγαθῶν τούτων ἐξακολουθεῖ κατ' ἀνάγκην ἐπὶ ὠρισμένον χρονικὸν διάστημα, καὶ οὐδεὶς λόγος διακοπῆς τῆς μετὰ τῶν δυσμενῶν τῆς συνεπειῶν ὑπάρχει, ἂν ἐν τῷ μεταξύ τερματισθῇ ὁ πόλεμος.

Ἡ παράτασις ὅθεν τοῦ πολέμου ἐνισχύει τὴν κατὰ κανόνα δυσμενῆ ἐπίδρασιν τοῦ ἐπὶ τοῦ οἰκονομικοῦ βίου τῶν καθ' ἕκαστον οὐδετέρων κρατῶν, τὰ ὁποῖα ἐκ τούτου τοῦ λόγου, καὶ ἂν δὲν ὑπῆρχε δι' αὐτὰ κίνδυνος περιπλοκῶν θὰ ἠδύναντο νὰ ἐφαρμόζουν οἰκονομικὴν πολιτικὴν, ἀποβλέπουσαν εἰς τὸν ταχὺν τερματισμὸν τοῦ πολέμου. Οὕτω θὰ ἀπηγόρευον τὴν ἐξαγωγήν εἰς τὰ ἐμπόλεμα κράτη παντὸς ἀγαθοῦ, χρησίμου διὰ τὴν διεξαγωγήν τοῦ πολέμου. Ἄν τὸ μέτρον τοῦτο ἐφηρμόζετο ἐξ ἴσου αὐστηρῶς ἀπέναντι τῶν δύο ἀντιμαχομένων μερίδων, δὲν θὰ ἐφαίνετο ὑπάρχουσα ἐκ πρώτης ὄψεως παράθασις τῶν ὑποχρεώσεων τῶν καθ' ἕκαστον οὐδετέρων κρατῶν. Ἐν τῇ πράξει ὅμως ἐν τοιοῦτο μέτρον δύναται νὰ πλήξῃ μονομερῶς τὸ ἐμπόλεμον κράτος, τὸ ὁποῖον συνεπείᾳ ἐλλείψεως ἀλλαχοῦ μέσων πληρωμῆς ἢ συνεπείᾳ τῆς ὑπὸ τοῦ ἀντιπάλου κυριαρχίας τῆς θαλάσσης ἢ τῶν τυχόν ὑπαρχουσῶν χερσαίων ὁδῶν συγκοινωνίας, ἀδυνατεῖ νὰ προμηθευθῇ ταῦτα ἀλλαχοῦ, ἐνῶ τὸ ἀντίπαλον κράτος οὐδόλως κωλύεται⁵. Εἶναι ὅθεν φυσικὸν ὅτι τὸ ἐμπόλεμον κράτος, τὸ θιγόμενον διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τοιαύτης οἰκονομικῆς πολιτικῆς ὑπὸ οὐδετέρου κράτους θὰ ἀντιδράσῃ, ἐφ' ὅσον διαθέτει τὴν δύναμιν, πολὺ ἐντόνως, καὶ δὲν ἀποκλείεται ὅτι τοῦτο θὰ περιπλακῇ εἰς τὸν πόλεμον, τοῦ ὁποῖου ἐπεδίωξε τὸν ταχύτερον τερματισμὸν διὰ τῆς διαρρυθμίσεως τῆς οἰκονομικῆς του πολιτικῆς.

⁵ Οὕτως ἢ ἐκ μέρους ἑνὸς βαλκανικοῦ κράτους ἀπαγόρευσις τῆς ἐξαγωγῆς ἀγαθῶν ἀναγκαίων διὰ τὸν πόλεμον εἰς τὸν τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1939 ἐκραγέντα θὰ ἐπληττεν ἰσχυρότερον τὴν Γερμανίαν ἢ τὴν Μεγάλην Βρετανίαν, καθόσον ἢ δευτέρα θὰ ἠδύνατο νὰ τὰ εἰσαγάγῃ σχετικῶς εὐχερῶς ἐκ τῶν ὑπερποντείων κρατῶν, ὅπερ θὰ ἦτο δυσχερέστατον ἂν μὴ ἀδύνατον εἰς τὴν Γερμανίαν.

δ) ἂν παραλλήλως διεξάγεται εἰς μεγάλην κλίμακα καὶ ἀποτελεσματικῶς οἰκονομικὸς πόλεμος, συνιστάμενος ὡς γνωστόν, εἰς τὴν συστηματικὴν προσπάθειαν ἑκάστου ἔμπολέμου κράτους ὅπως τοὺς ἰδίους μὲν συντελεστάς τῆς παραγωγῆς ἐνισχύσῃ κατὰ τὸ δυνατόν, τοὺς δὲ τοῦ ἀντιπάλου του καταστρέψῃ, ἀδιαφοροῦν τελείως διὰ τὴν ἐκ ταύτης δυσμενῆ ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ οἰκονομικοῦ βίου τῶν καθ' ἕκαστον οὐδετέρων κρατῶν. Ἐκ τῆς συγκρίσεως τῆς ἐντάσεως καὶ τῆς ἀποτελεσματικότητος τοῦ οἰκονομικοῦ πολέμου κατὰ τὰ ἔτη 1914 - 18 καὶ 1939 - 40 προκύπτει ὅτι αὗται ἀυξάνουν, καὶ ἀναλόγως ἀυξάνει ἡ δυσμενὴς τῶν ἐπίδρασις ἐπὶ τοῦ οἰκονομικοῦ βίου τῶν καθ' ἕκαστον οὐδετέρων κρατῶν. Εἰς τοῦτο συντελεῖ ἐπίσης ἡ ἐπέκτασις τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ κράτους εἰς τὸν οἰκονομικὸν βίον, ἣτις διευκολύνει τὴν διεξαγωγὴν τοῦ οἰκονομικοῦ πολέμου καὶ τὴν ἐπέλευσιν τῶν δυσμενῶν ἐπιδράσεων τοῦ ἐπὶ τοῦ οἰκονομικοῦ βίου τῶν καθ' ἕκαστον οὐδετέρων κρατῶν.

Ὅταν ὁ οἰκονομικὸς πόλεμος προσλάβῃ τὴν μορφήν τῆς προσπαθείας τῶν ἔμπολέμων κρατῶν πρὸς ἀγορὰν τῶν ἀγαθῶν, τῶν παραγομένων εἰς τὰ καθ' ἕκαστον οὐδέτερα κράτη, εἰς οἵανδήποτε τιμὴν ἵνα στερηθῇ αὐτῶν ὁ ἀντίπαλος καὶ ἀνεξαρτήτως τοῦ ἂν χρειάζωνται εἰς τὸ προβαῖνον εἰς τὴν ἀγορὰν κράτος ἢ τῆς πωλήσεως εἰς τὰ καθ' ἕκαστον οὐδέτερα κράτη τῶν ἀγαθῶν, τῶν ἀναγκαιούντων αὐτοῖς εἰς οἵανδήποτε τιμὴν, ἱκανὴν νὰ ἀποκλείσῃ τοὺς συναγωνιστάς τοῦ ἀντιπάλου κράτους ἀνεξαρτήτως τῆς ἰδίας δαπάνης παραγωγῆς, φαίνεται ὅτι αἱ ἔθνικαὶ οἰκονομίαι τῶν καθ' ἕκαστον οὐδετέρων κρατῶν ἀποκομίζουν κέρδος. Τοῦτο συνίσταται εἰς τὴν διὰ τῶν αὐτῶν ἀγαθῶν ἐγχωρίου προελεύσεως ἀπόκτησιν περισσοτέρων ἀγαθῶν ἀλλοδαπῆς προελεύσεως καὶ ἀσφαλῶς ἐξουδετερώνει ἕν τινι μέτρῳ τὰς ζημίας τοῦ οἰκονομικοῦ πολέμου ἰδιὰ τὰ καθ' ἕκαστον οὐδέτερα κράτη. Ἀνεξαρτήτως ὅμως τῆς ἐκτάσεως τῆς περὶ ἧς πρόκειται ὠφελείας δὲν πρέπει νὰ παραβλεφθῇ ὁ παροδικὸς χαρακτήρ αὐτῆς καὶ ὁ κίνδυνος τῆς διακοπῆς τῶν οἰκονομικῶν σχέσεων, αἱ ὁποῖαι ἀνεπτύχθησαν φυσικῶς καὶ βαθμιαίως, ἰδιὰ διὰ τὴν μεταπολεμικὴν περίοδον καὶ δὴ διὰ τὰς περιόδους ὑφέσεως.

Αἱ ὡς ἄνω σκέψεις ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν προσπάθειαν καταπολεμήσεως ἐν τῷ μέτρῳ τοῦ δυνατοῦ τῆς διαφαινομένης ἐν πολέμῳ ὑψωτικῆς τάσεως τῶν τιμῶν ἤγαγεν ὠρισμένα κράτη, ἅτινα κατὰ τὸ μέχρι τῆς 10ης Ἰουνίου 1940 διάστημα τοῦ τὸν Σεπτέμ-

Ἔθριον 1939 ἐκραγέντος πολέμου εἶχον τὴν ἰδυνατότητα, λόγῳ τῆς γεωγραφικῆς τῶν θέσεως, νὰ συναλλάσσωνται καὶ μετὰ τῆς Γερμανίας καὶ μετὰ τῶν δύο δυτικῶν δυνάμεων νὰ λάβουν νομοθετικὰ καὶ διοικητικὰ μέτρα ἄφ' ἑνὸς πρὸς συγκράτησιν τῶν τιμῶν τῶν ἀναγκαιούντων εἰς τὰ ἐμπόλεμα κράτη ἀγαθῶν, θεωρηθεῖσαν ἀναγκαίαν λόγῳ τῆς ἀλληλεξαρτήσεώς των μετὰ τῶν λοιπῶν διὰ τὴν διατήρησιν αὐτῶν εἰς ὠρισμένον ἐπίπεδον, ἄφ' ἑτέρου πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν συμβατικῶν ὑποχρεώσεων των περὶ ἐξαγωγῆς ὠρισμένων ποσοτήτων εἰς ἕκαστον τῶν ἐμπολέμων κρατῶν.

ε) ἂν ἡ ἐξάρτησις τῆς οἰκονομίας ἑνὸς οὐδετέρου κράτους ἀπὸ τὰ ἐμπόλεμα κράτη καὶ ἀπὸ τὰ οὐδέτερα κράτη, μεθ' ὧν ἡ συγκοινωνία διεξάγεται δι' ὁδῶν ὑπὸ τὸν ἔλεγχον ἑνὸς τῶν ἐμπολέμων εἶναι μεγάλη, ἤτοι ἂν ὁ βαθμὸς τῆς αὐταρκειᾶς εἰς ἀγαθὰ ἀπαραίτητα διὰ τὴν κανονικὴν διεξαγωγὴν τοῦ οἰκονομικοῦ βίου ἐκεῖθεν προερχόμενα εἶναι μικρὸς καὶ ἂν εἰς μεγάλας ποσότητας παράγῃ ἀγαθὰ ἢ προσφέρῃ ὑπηρεσίας, ζητούμενα κυρίως ὑπὸ τῆς ἀλλοδαπῆς καὶ δὴ ὑπὸ τῶν ἐμπολέμων. Ὅταν ὁ βαθμὸς τῆς αὐταρκειᾶς ἑνὸς οὐδετέρου κράτους εἰς ἀγαθὰ παραγόμενα εἰς ἐμπόλεμα κράτη ἢ εἰς κράτη, μεθ' ὧν ἡ ἐπικοινωνία ἀποκλείεται, ἄνευ συγκαταθέσεως τῶν πρώτων εἶναι μικρὸς, εἶναι φυσικὸν ὅτι ταῦτα θὰ ἐξαρτήσουν τὴν ἐκ μέρους των προμήθειαν τούτων ἢ τὴν συγκατάθεσιν των πρὸς ἀπόκτησιν αὐτῶν ἐκ κρατῶν, ἐπὶ τῶν συγκοινωνιῶν τῶν ὁποίων δύνανται νὰ ἐξασκήσουν ἔλεγχον, ἐκ τῆς ἐκ μέρους τῶν καθ' ἕκαστον οὐδετέρων κρατῶν παροχῆς ὠρισμένων ἀνταλλαγμάτων. Ταῦτα συνίστανται εἰς τὴν ἐκ μέρους τῶν ὑποκειμένων τοῦ οἰκονομικοῦ βίου, τῶν ἐγκατεστημένων ἐντὸς τῶν καθ' ἕκαστον οὐδετέρων κρατῶν πώλησιν ἀγαθῶν ἢ προσφορὰν ὑπηρεσιῶν εἰς τὸ περὶ οὗ πρόκειται ἐμπόλεμον κράτος εἰς τιμὰς καὶ εἰς ποσότητας καθοριζομένας ἐλευθέρως ὑπὸ τῶν ἐνδιαφερομένων ἢ εἰς συμφωνίας μεταξὺ τῶν οἰκείων κυβερνήσεων, ἐκ τῆς παροχῆς δανείων εἰς αὐτό, ἐκ τῆς διακοπῆς ἢ ἐκ τοῦ περιορισμοῦ τῶν οἰκονομικῶν συναλλαγῶν μετὰ τοῦ ἀντιπάλου, ἐνίοτε καὶ ἐκ καθαρῶς πολιτικῶν ὄρων.

Τὰ κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1914 παραμείναντα οὐδέτερα κράτη ὑπέφεραν πολὺ ἐκ τῆς εἰς μεγάλην κλίμακα ἐξαρτήσεως τῆς κανονικῆς ἐξελίξεως τοῦ οἰκονομικοῦ των βίου ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς καὶ δὴ ἐκ τῶν ἐμπολέμων κρατῶν, καὶ πρὸς ἀποφυγὴν ἐπαναλήψεως τῶν τότε σημειωθεισῶν ἐλλείψεων κατέβαλον συστηματικὴν προσπάθειαν ἐπιτεύξεως τῆς αὐταρκειᾶς ἐν τῷ μέτρῳ τοῦ δυνατοῦ

εἰς τὰ ἀπαραίτητα ἀγαθὰ⁶. Ἡ τάσις αὕτη ἐνισχύθη μετὰ τὸ 1929 καὶ ἐκ τῆς εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ κράτη καταβληθείσης προσπάθειας μειώσεως τῶν εἰσαγωγῶν πρὸς ἐξοικονόμησιν τῶν, εἰς πλείστας περιπτώσεις, ἐλλειπόντων μέσων πληρωμῆς εἰς τὴν ἀλλοδαπήν. Ἡ ἐξέλιξις αὕτη ἰδιουκόλυνε τὰ μέγιστα τὰ κράτη, τὰ ὁποῖα δὲν ἐνεπλάκησαν εἰς τὸν πόλεμον τοῦ 1939. Παραλλήλως τὰ καθ' ἕκαστον οὐδέτερα κράτη ὑφίστανται εἰς μεγάλην κλίμακα τὴν δυσμενῆ ἐπίδρασιν τοῦ πολέμου, ὅταν ἡ οἰκονομικὴ των δραστηριότης ἀποθλέπη κυρίως εἰς τὴν ἱκανοποίησιν τῆς ἀλλοδαπῆς καὶ δὴ τῶν κρατῶν, ἅτινα ἐνεπλάκησαν εἰς τὸν πόλεμον, καὶ δὲν δύνανται πλέον νὰ ἀγοράσουν ἀγαθὰ ἢ νὰ χρησιμοποιήσουν τὰς ὑπηρεσίας, τὰ ὁποῖα πρὶν ἐχρειάζοντο. Τὰ καθ' ἕκαστον οὐδέτερα κράτη εὐρίσκονται ὡς ἐκ τούτου εἰς σημαντικὰς δυσχερείας, καὶ ἐπιδιώκουν πρὸς ἀποφυγὴν των τὴν παράλληλον ἀνάπτυξιν τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς⁷.

στ) ἂν αἱ τιμαὶ ὑψωθοῦν συνεπεία τοῦ πολέμου, κατ' ἀνάγκην ἡ ὑψωσις αὕτη δὲν θὰ εἶναι ἐνιαία οὔτε σύγχρονος διὰ τὰ διάφορα ἀγαθὰ, καὶ θὰ παρατηρηθῆ μάλιστα ὅτι θὰ εἶναι μεγαλειτέρα διὰ τὰ ἀγαθὰ καὶ διὰ τὰς ὑπηρεσίας τὰ ὁποῖα ἀμέσως ἢ ἐμμέσως εἶναι ἀναγκαῖα διὰ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ πολέμου ἢ διὰ τὰ λοιπά. Πάντοτε ἢ εἰς τὴν ἀλλοδαπήν ὑψωσις τῶν τιμῶν, καὶ δὴ εἰς διάφορον βαθμόν, θὰ προκαλέσῃ ὠρισμένην ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ οἰκονομικοῦ βίου τῶν καθ' ἕκαστον οὐδετέρων κρατῶν. Ἀναλόγως τοῦ ἂν ἕκαστον τούτων εἰσάγῃ ἢ ἐξάγῃ περισσότερα τοιαῦτα ἀγαθὰ, προκύπτει διὰ τὸ περὶ οὗ ἐκάστοτε πρόκειται οὐδέτερον κράτος ἀπὸ ἀπόψεως ἐθνικῆς οἰκονομίας, ὅχι ἀπὸ ἀπόψεως ἰδιωτικῆς, διότι ἐκεῖ δὲν ἀποκλείεται συμψηφισμὸς τῶν ἀντιστοίχων ὠφελειῶν καὶ ζημιῶν, ζημία ἢ ὠφέλεια⁸.

⁶ Τὰ ἔθνη, ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τοῦ ἀμέσου κινδύνου, δὲν διέφυγον ἢ εἰς δὲν ὑπέκυψαν, αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκην τῆς δημιουργίας ἰσχυροῦ, πολιτικῶς καὶ οἰκονομικῶς, ἐθνικοῦ ὀργανισμοῦ, ἰδυναμένου νὰ ἀντίσχη εἰς μέλλουσαν προσβολήν. Οὕτως ἐξηγεῖ ὀρθότατα ὁ καθηγητὴς Βαρβαρέσος, Αἰ ἐμπορικαὶ συμβάσεις καὶ ἡ ρήτρα τοῦ μᾶλλον εὐνοουμένου κράτους, Ἀθήναι 1923, σελ. 7, τὴν μεταπολεμικὴν τάσιν πρὸς αὐτάρκειαν.

⁷ Εἰς τὴν προσπάθειαν ταύτην ἀποδίδεται ἡ ὀρθοτάτη παρ' ἡμῖν ἀπὸ τοῦ 1937 διὰ νόμου μείωσις τῶν διὰ καπνῶν καλλιεργουμένων ἐκτάσεων.

⁸ Διὰ τὴν κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1914 καὶ κατὰ τὴν ἰταλικὴν ἐκστρατεῖαν κατὰ τῆς Ἀθησυνίας τῶν ἐτῶν 1935/6 εἰς τὰ τότε παραμείναντα οὐδέτερα κράτη δημιουργηθεῖσαν μείωσιν τῆς ἐσωτερικῆς ἀξίας τῶν νομισμάτων των, ὄρα Δ. Δελιθάνη, ἐ. ἀ., 1935, σελ. 193 καὶ ἐ. ἀ., 1938, σελ. 117.

Ἐν πολέμῳ ἐπέρχεται πάντοτε σχεδὸν ὑψώσεις τῶν τιμῶν συνεπείᾳ αὐξήσεως τῶν δαπανῶν παραγωγῆς, ὀφειλομένης εἰς τὴν συνεπείᾳ τῆς ηὔξημένης ζητήσεως καὶ τῶν δημιουργουμένων ἐλλείψεων χρῆσιν ὑποκαταστάτων καὶ εἰς τὴν λειτουργίαν δαπανηρῶν ἐγκαταστάσεων, παραμενουσῶν ἄλλως ἀχρήστων. Ἡ ὑψώσεις αὕτη εἶναι περισσότερο ἐκδηλὸς εἰς τὰ ἐμπόλεμα ἢ εἰς τὰ οὐδέτερα κράτη, καὶ τοῦτο εἶναι τὸ αἷτιον τῆς ἐξαρτήσεως τῆς ὠφελείας ἢ τῆς ζημίας τῶν καθ' ἕκαστον οὐδετέρων κρατῶν ἀπὸ ἀπόψεως ἐθνικῆς οἰκονομίας ἐκ τοῦ ἂν προέχῃ ἢ ἐξαγωγή ἢ εἰσαγωγή.

καὶ ζ) ἂν δὲν ὑπάρχη ἐπάρκεια μέσων συγκοινωνίας, ἀπαιτήτων διὰ τὴν κανονικὴν διεξαγωγὴν τοῦ οἰκονομικοῦ βίου. Ἡ διεξαγωγή τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων προκαλεῖ πάντοτε αὐξήσιν τῆς ζητήσεως καὶ καταστροφὴν πλοίων, ἐνῶ παραλλήλως ὠρισμένα ἐξ αὐτῶν ἀδυνατοῦν νὰ ἐγκαταλείψουν τοὺς λιμένας, εἰς οὓς εὐρέθησαν κατὰ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐχθροπραξιῶν, ἢ νὰ ἀκολουθήσουν τὰ συνήθη αὐτῶν δρομολόγια, προκειμένου νὰ ἀποφύγουν τὴν σύλληψιν ἢ τὴν βύθισιν ἐκ μέρους τοῦ ἐχθροῦ. Παραλλήλως αὐξάνει ἢ ζήτησις μέσων μεταφορᾶς ἰδιὰ ξηρᾶς καὶ δι' ἕρος, τὰ ὁποῖα ὡς καὶ τὰ πλοῖα εἶναι πάντοτε καὶ εἰς διάφορον βαθμὸν ἐκτεθειμένα εἰς κίνδυνον ἐχθρικῆς ἐπιδρομῆς, ἐνῶ ἡ παραγωγή νέων βραδύνει.

Ὁ οἰκονομικὸς βίος ἐν πολέμῳ χαρακτηρίζεται κατὰ ταῦτα, συχνότατα διὰ τῆς ἐλλείψεως μέσων συγκοινωνίας, ἐξ οὗ προκύπτουν δυσχέρειαι καὶ διὰ τὰ καθ' ἕκαστον οὐδέτερα κράτη ἐν τῇ προσπαθείᾳ τῶν διατηρήσεως τοῦ οἰκονομικοῦ βίου τῶν εἰς τὴν κανονικὴν αὐτοῦ κατάστασιν. Ἐπηρεάζεται ὅθεν καὶ ἐκ ταύτης καὶ δὴ ἀναλόγως πρὸς τὴν ἐξέλιξιν τῆς δυσαναλογίας μεταξὺ προσφορᾶς καὶ ζητήσεως μέσων συγκοινωνίας. Ἐνίοτε ἡ ἔλλειψις τούτων παραλύει πλήρως τὸν οἰκονομικὸν βίον τῶν καθ' ἕκαστον οὐδετέρων κρατῶν, ἄνευ δυνατότητος ἀντιδράσεώς των, ὅταν στεροῦνται ἰδίων, γενομένης ἰδιαίτερος αἰσθητῆς ἐπὶ ἐλλείψεως πλοίων.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν γνῶσιν τῶν συνθηκῶν, ὑφ' ἧς διεξάγονται οἱ σύγχρονοι πόλεμοι, προκύπτει ὅτι οὗτοι ἐξασκοῦν πάντοτε ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ οἰκονομικοῦ βίου τῶν καθ' ἕκαστον οὐδετέρων κρατῶν, ἐκτὸς ἂν ταῦτα δὲν διατηροῦν ἐν γένει συναλλαγὰς μετὰ τοῦ ἕξω κόσμου, ἢ ἂν αὐταὶ δὲν τὸν

ἐπηρεάζουν οὐσιωδῶς. Ἐπίσης ὁ πόλεμος παρέρχεται ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἄνευ ἐπιδράσεως εἴτε ἂν εἶναι ἐξαιρετικῶς βραχείας διαρκείας, εἴτε ἂν διεξάγῃται μεταξύ κρατῶν ἢ μικρῶν ἢ μὴ συναλλασσομένων εἰς ἀξίαν λόγου κλίμακα μετὰ τοῦ ἔξω κόσμου.

Β'.

Ἦδη, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὰ ἀνωτέρω, θὰ ἐξετάσωμεν ἐνταῦθα τὴν ἐπίδρασιν τοῦ πολέμου ἐπὶ τῆς ζητήσεως, τῆς ἀναπτυσσομένης εἰς τὰ καθ' ἕκαστον οὐδέτερα κράτη. Ἡ ἐπίδρασις αὕτη συνίσταται, ἀναλόγως τῶν ἐκάστοτε ἐπικρατουσῶν συνθηκῶν, εἰς αὕξησιν ἢ εἰς μείωσιν τῆς ζητήσεως. Εἰς ἐκάστην περίπτωσιν ἢ ζήτησις ὠρισμένων ἀγαθῶν αὐξάνει, καὶ ἢ ζήτησις ἄλλων ἀγαθῶν ἐλαττοῦται καὶ ἐκ τῆς σχέσεως ταύτης ἐκάστοτε τῆς αὐξήσεως πρὸς τὴν μείωσιν τῆς ζητήσεως εἰς τὰ καθ' ἕκαστον οὐδέτερα κράτη συνεπεία τοῦ πολέμου προκύπτει ἂν προέχῃ ἐκεῖ αὕησις ἢ μείωσις τῆς ζητήσεως ἐν συνόλῳ.

Ἡ ζήτησις, ἢ ἀναπτυσσομένη εἰς τὰ καθ' ἕκαστον οὐδέτερα κράτη, περιρυσιάζει συνεπεία τοῦ πολέμου μεταξύ τρίτων κρατῶν αὕησιν προκειμένου

1) νὰ σχηματισθοῦν ἀποθέματα, μεγαλείτερα τῶν συνήθων ἵνα ἀντιμετωπιθῇ εὐχερέστερον μία ἀπρόοπτος ἀνάγκη. Τὴν αὕησιν τῶν ἀποθεμάτων θεωροῦν ἐπιβεβλημένην ἐνίοτε τόσον τὸ κράτος, πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ ἐπισιτισμοῦ καὶ τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ τῆς χώρας, ὅσον καὶ τὰ λοιπὰ ὑποκείμενα τοῦ οἰκονομικοῦ βίου πρὸς μὴ περιορισμὸν τῆς λειτουργίας τῶν ἐπιχειρήσεων των καὶ πρὸς μὴ μεταβολὴν τοῦ συνήθους τρόπου τοῦ βίου των.

2) νὰ ἀναπροσαρμοσθῇ ὁ οἰκονομικὸς ἐξοπλισμὸς τοῦ περὶ οὗ πρόκειται κράτους κατὰ τρόπον, ἐπιτρέποντα τὴν πληρεστέραν ἢ κατὰ τὸ παρελθὸν ἱκανοποίησιν τῶν ἐμφανιζομένων ἀναγκῶν διὰ τῆς εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ κράτους ἀναπτυσσομένης οἰκονομικῆς δραστηριότητος ἢ καὶ τὴν πλήρη αὐτάρκειαν, ὅποτε ἀποφεύγονται σχεδὸν πλήρως αἱ δυσμενεῖς συνέπειαι τοῦ πολέμου. Ἡ ἀναπροσαρμογὴ αὕτη τοῦ οἰκονομικοῦ ἐξοπλισμοῦ χρηματοδοτεῖται διὰ τῶν ἀποταμιεύσεων τῶν καθ' ἕκαστον ὑποκειμένων τοῦ οἰκονομικοῦ βίου⁹, καὶ ἀπαιτεῖ ἀγαθὰ, τὰ ὅποια ἄλλως δὲν

⁹ Ὁρ. Ξ. Ζολώτα, Προβλήματα ἐργασίας καὶ κεφαλαίου εἰς περίοδον πολεμικῶν ἀνωμαλιῶν, Ἐπιθεώρησις Κοινωνικῆς καὶ Δημοσίας Οἰκονομικῆς, 1940, σελ. 15-18, πλήρη ἀνάλυσιν τῆς ζητήσεως, ἣτις ἐμφανίζεται σχετικῶς εἰς τὴν ἀγορὰν κεφαλαίων ἐνὸς οὐδετέρου κράτους.

θὰ ἐζητοῦντο. Ἐκ τῆς ὑπάρξεως τούτων ἐξαρτᾶται καὶ ἡ ἔκτασις τῆς ἐπιτυχίας τῆς ἀναπροσαρμογῆς ταύτης, ἣτις πρέπει νὰ λάθῃ ὑπ' ὄψιν ὄχι μόνον τὰς παροδικὰς πολεμικὰς συνθήκας, ἀλλὰ καὶ ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα θὰ δημιουργηθοῦν μετὰ τὸ πέρας τοῦ πολέμου. Ταύτας δύναται, ὡς εἰκός, μέχρις ὀρισμένου ἐκάστοτε σημείου, νὰ καθορίσῃ ἡ πολιτικὴ τοῦ περι οὗ πρόκειται κράτους.

3) νὰ ἐνισχυθοῦν οἱ ἐξοπλισμοὶ καὶ τὰ διάφορα ὀχυρωματικὰ ἔργα, εἴτε διότι ἐκδηλοῦται ὁ φόβος πολεμικῆς περιπλοκῆς τοῦ περι οὗ πρόκειται οὐδετέρου κράτους, εἴτε διότι ἐπιταχύνεται ἡ ἐκτέλεσις ἐνὸς προγράμματος, οὗ ἡ ἐφαρμογὴ προεβλέπετο ἀρχικῶς μακροτέρα, συνεπεῖα τοῦ εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν διεξαγομένου πολέμου, εἴτε διότι ἐνδέχεται νὰ αὐξήσῃ ἡ ἰδαπάνη τῆς συμπληρώσεως αὐτοῦ συνεπεῖα τῆς αὐξήσεως τῶν τιμῶν, ἣν συχνὰ προκαλεῖ ὁ πόλεμος ἂν δὲν ἐνεγερθῇ ἀμέσως.

4) νὰ ἱκανοποιηθοῦν αἱ ἀνάγκαι τῶν εἰς ἄλλα οὐδέτερα κράτη ἐγκατεστημένων ὑποκειμένων τοῦ οἰκονομικοῦ βίου, τὰ ὁποῖα συνεπεῖα τοῦ πολέμου ἐστερήθησαν τῶν συνήθων προμηθευτῶν, εἴτε διότι εὐρίσκονται εἰς ἐμπόλεμα κράτη, ὅπου ἠὔξησεν ἡ ἐσωτερικὴ ζήτησις, εἴτε διότι ἡ μετὰ τούτων ἐπικοινωνία διεκόπη, ἢ κατέστη ἐξαιρετικὰ δαπανηρά, εἴτε διότι οὗτοι ἂν καὶ ἐγκατεστημένοι εἰς οὐδέτερα κράτη ἐστερήθησαν, συνεπεῖα τοῦ πολέμου, τῶν ἀναγκαιουσῶν καυσίμων ἢ πρώτων ὑλῶν καὶ τῶν συνήθων μέσων καὶ ὁδῶν μεταφορᾶς, καὶ

5) νὰ ἱκανοποιηθοῦν αἱ ὅπωςδήποτε συνεπεῖα τοῦ πολέμου ἠὔξημένοι ἀνάγκαι τῶν ἐμπολέμων κρατῶν καὶ τῶν εἰς αὐτὰ ἐγκατεστημένων ὑποκειμένων τοῦ οἰκονομικοῦ βίου, τὰ ὁποῖα ἐπὶ πλέον συνεπεῖα τοῦ πολέμου ἐνδέχεται νὰ ἐστερήθησαν καὶ τῶν συνήθων προμηθευτῶν αὐτῶν, εὐρισκομένων εἰς ἀντίπαλα κράτη ἢ εἰς οὐδέτερα, μεθ' ὧν ὅμως ἀποκλείεται ἡ ἐπικοινωνία συνεπεῖα τοῦ πολέμου, ἐφ' ὅσον αὕτη δὲν παρακωλύεται ἐκ τῆς ἐλλείψεως τῶν ἀναγκαιούντων συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς καὶ μέσων συγκοινωνίας ἢ ἐκ τῶν ὑποχρεώσεων, ἅς ἀνέλαθε τὸ περι οὗ πρόκειται κράτος ἀπέναντι τῶν κυριαρχούντων τῆς θαλάσσης ἐμπολέμων κρατῶν, ἵνα ἐξασφαλίσῃ τὰς θαλασσίας του συγκοινωνίας.

Ἐξ ἄλλου ὁ πόλεμος δύναται νὰ προκαλέσῃ μείωσιν τῆς ζήτησεως, τῆς ἀναπτυσσομένης εἰς τὰ καθ' ἕκαστον οὐδέτερα κράτη συνεπεῖα:

1) τῆς αὐξήσεως τῶν τιμῶν, ἀποτελούσης τὴν ἀναγκαστικὴν

συνέπειαν τῆς χρησιμοποίησεως δαπανηρῶν ὑποκαταστάτων καὶ ἐγκαταστάσεων, ἐργαζομένων μὲ μεγαλειτέρας δαπάνας, καὶ τῆς αὐξήσεως τῶν φόρων, ἀναγκαιούσης πρὸς κάλυψιν τῶν νέων κρατικῶν δαπανῶν, ἃς δημιουργεῖ ὁ μεταξὺ τρίτων δυνάμεων διεξαγόμενος πόλεμος, ἰδίᾳ δὲ ἂν δὲν αὐξήσουν παραλλήλως τὰ εἰς νομισματικὰς μονάδας εἰσοδήματα τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς.

2) τοῦ περιορισμοῦ τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος ἐλλείψει τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς, ἰδίᾳ ὅταν πρέπει νὰ εἰσαχθοῦν ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς, δημιουργουμένων ἀνέργων, ὧν ἢ ὑποστήριξις ἐκ μέρους τοῦ κράτους δὲν παρακωλύει τὴν μείωσιν τῶν εἰς νομισματικὰς μονάδας εἰσοδημάτων καὶ συνεπῶς τῆς ζήτησεως, ἣν δύνανται νὰ ἀναπτύξουν.

3) τοῦ ποσοτικοῦ καθορισμοῦ τῶν ἀγαθῶν, τὰ ὁποῖα τὰ καθ' ἕκαστον ὑποκείμενα τοῦ οἰκονομικοῦ βίου δύνανται κατὰ μέγιστον ὄριον νὰ ἀγοράσουν ἀνεξαρτήτως τῶν πραγματικῶν αὐτῶν ἀναγκῶν καὶ ἀνεξαρτήτως τῶν διαθεσίμων των νομισματικῶν μονάδων προκειμένου νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ διατήρησις ἢ ὁ σχηματισμὸς ὠρισμένων ἀποθεμάτων ἢ ἡ ἱκανοποίησις ποσοστοῦ τῶν ἀναγκῶν ὄλων τῶν ὑποκειμένων τοῦ οἰκονομικοῦ βίου, ἀποκλειόμενων τῶν ἀντιδράσεων ἐκ τοῦ μηχανισμοῦ τῶν τιμῶν, αἵτινες διατηροῦνται σταθεραὶ ὑπὸ τοῦ κράτους.

4) τῆς ἀδυναμίας ἐπικοινωνίας μεθ' ὠρισμένων πελατῶν, ἐγκατεστημένων εἰς οὐδέτερα κράτη συνεπείᾳ τῶν δημιουργηθεισῶν συνθηκῶν εἰς τὰς συγκοινωνίας, κυρίως συνεπείᾳ τῆς αὐξήσεως τῶν ἀσφαλίστρων καὶ τῶν κομίστρων ὡς καὶ τῆς δυσχερείας τῆς ἐξευρέσεως τῶν ἐκάστοτε ἀναγκαιούντων μέσων συγκοινωνίας ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ὑψωσιν τῶν τιμῶν. καὶ

5) τῆς διακοπῆς τῶν συναλλαγῶν μετὰ τῶν ἐμπολέμων κρατῶν τῶν μὴ δεσποζόντων τῆς θαλάσσης, μεθ' ὧν ἢ διὰ ξηρᾶς καὶ ἢ δι' ἀέρος συγκοινωνία ἀποκλείεται εἴτε συνεπείᾳ τῆς ὑπερβολικῆς ἐπιβαρύνσεώς των εἴτε συνεπείᾳ τῶν ὑποχρεώσεων, ἃς τὸ περὶ οὗ πρόκειται ἐκάστοτε οὐδέτερον κράτος ἠναγκάσθη νὰ ἀναλάβῃ ἀπέναντι τῶν κυριαρχούντων τῆς θαλάσσης ἐμπολέμων κρατῶν πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν λοιπῶν μετὰ τοῦ ἔξω κόσμου συναλλαγῶν του.

Γ'.

Ἀπομένει τέλος νὰ ἐξετασθῇ ἡ ἐπίδρασις τοῦ πολέμου ἐπὶ τῆς προσφορᾶς, τῆς ἀναπτυσσομένης εἰς τὰ καθ' ἕκαστον οὐδέτερα κράτη καὶ νὰ σημειωθῇ ὅτι ἀπὸ ἀπόψεως ἐθνικῆς οἰκονομίας ἐνδιαφέρει τὸ ἂν προέχῃ ἐκάστοτε ἡ αὕξησις ἢ ἡ μείωσις, ὅπερ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὰς ἐκάστοτε ἐπικρατούσας συνθήκας.

Ἡ προσφορά, ἡ ἀναπτυσσομένη εἰς τὰ καθ' ἕκαστον οὐδέτερα κράτη, παρουσιάζει ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ πολέμου αὕξησιν

1) ἂν αὕξηθῃ ἡ παραγωγή ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς συστηματικῶς καταβαλλομένης προσπάθειας αὐξήσεως τοῦ ἐθνικοῦ εισοδήματος καὶ δὴ τοῦ ποσοστοῦ αὐτοῦ τοῦ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ παραγομένου ἢ συνεπείᾳ τῆς ἐκμεταλλεύσεως ἐγκαταστάσεων, μὴ χρησιμοποιουμένων ὑπὸ κανονικὰς συνθήκας ἔνεκα τῆς μεγαλειτέρας δαπάνης των παραγωγῆς.

2) ἂν περιορισθῇ ἡ δυνατότης ἐξαγωγῆς εἰς τὰ οὐδέτερα κράτη τῆς ἀλλοδαπῆς συνεπείᾳ ἐλλείψεως τῶν ἐκάστοτε ἀναγκαιούτων μέσων συγκοινωνίας, συνεπείᾳ ὑψώσεως τῶν κομίστρων καὶ τῶν ἀσφαλίστρων καὶ συνεπείᾳ τῶν κινδύνων, εἰς οὓς εἶναι ἐκτεθειμένοι αἱ μεταφοραὶ κατὰ τὴν πολεμικὴν περίοδον.

3) ἂν ἀποκλεισθῇ ἡ ἐξαγωγή εἰς τὰ ἐμπόλεμα κράτη ἢ εἰς τινὰ ἐξ αὐτῶν συνεπείᾳ τῆς κυριαρχίας τῶν θαλασσῶν ὑπὸ τῆς μιᾶς τῶν ἀντιμαχομένων μερίδων καὶ συνεπείᾳ τῆς διεξαγωγῆς τοῦ οἰκονομικοῦ πολέμου.

Εἶναι εὐνόητον ὅτι ἡ κατὰ τὰ ἀνωτέρω αὕξησις τῆς προσφορᾶς εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν καθ' ἕκαστον οὐδετέρων κρατῶν θὰ ἐπέλθῃ μόνον, ὅταν τὰ ἄλλοτε πρὸς ἐξαγωγὴν παραγόμενα ἀγαθὰ εἶναι κατάλληλα πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς ζητήσεως τῶν ἐντὸς αὐτῶν ἐγκατεστημένων ὑποκειμένων τοῦ οἰκονομικοῦ βίου καὶ ἂν ὑπάρχουν οἱ ἀναγκαιούντες συντελεσταὶ τῆς παραγωγῆς.

Ἀντιθέτως ὁ ἔμπόλεμος ἰδύναται νὰ προκαλέσῃ μείωσιν τῆς προσφορᾶς εἰς τὰ καθ' ἕκαστον οὐδέτερα κράτη

1) ὅταν ἐλλείψουν αἱ πρῶται ἢ αἱ καύσιμοι ὕλαι, αἱ ἀναγκαιούσαι διὰ τὴν παραγωγὴν τῶν ἐκάστοτε ζητουμένων ἀγαθῶν, εἴτε διότι τὰ ἐμπόλεμα κράτη ἀπαγορεύουν τὴν ἐξαγωγὴν των, εἴτε ἰδιότι προέρχονται ἀπὸ τὰ ἐμπόλεμα κράτη, ὧν οἱ ἀντίπαλοι εἶναι τὰ κυριαρχοῦντα τῆς θαλάσσης, εἴτε διότι ἐλλείπουν τὰ

ἀναγκαιοῦντα μέσα συγκοινωνίας, εἴτε διότι ἀνεξαρτήτως τοῦ ἂν παράγονται ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῶν καθ' ἕκαστον οὐδετέρων κρατῶν ἢ ἔξω αὐτῶν, ὑψώθησαν αἱ τιμαὶ των τόσοσ ὥστε νὰ προκληθῆ ἀνάλογος μείωσις τῆς ζητήσεως διὰ τὰ ἀγαθὰ, τὰ παραγόμενα δι' ἐπεξεργασίας τῶν μὲν ἢ διὰ καύσεως τῶν δέ.

2) ὅταν δι' ἓνα τῶν ἀμέσως προηγουμένως ἀναφερθέντων λόγων περιορισθῆ ἢ ἐκλείψῃ τελείως ἢ εἰσαγωγή τῶν διαφόρων ἀγαθῶν, τῶν ἀναγκαιοῦντων διὰ τὴν κανονικὴν ἰδιεξαγωγήν τοῦ οἰκονομικοῦ βίου ἐν ᾧ μέτρῳ ἀποκλείεται ἡ ἀντικατάστασις τῶν προηγουμένως ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς εἰσαγομένων ἀγαθῶν δι' ἀναλόγων ἢ δι' ὑποκαταστάτων, παραγομένων ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῶν καθ' ἕκαστον οὐδετέρων κρατῶν.

3) ἂν αὐξηθῆ ἡ ἐξαγωγή εἰς οὐδέτερα κράτη στερηθέντα συνεπεία τῶν ὑπὸ τοῦ πολέμου δημιουργηθεισῶν συνθηκῶν τῶν συνήθων αὐτῶν προμηθευτῶν. καὶ

4) ἂν αὐξηθῆ ἡ ἐξαγωγή εἰς τὰ ἐμπόλεμα κράτη, τὰ ὁποῖα εἶναι πρόθυμα νὰ καταβάλλουν οἰανδῆποτε τιμὴν ἵνα ἐξασφαλίσουν διὰ τὰς ἐνόπλους δυνάμεις των ἀγαθὰ ἀναγκαιοῦντα διὰ τὴν διεξαγωγήν τοῦ πολέμου ἢ ἵνα στερήσουν αὐτῶν τὰς τῶν ἀντιπάλων των, ἔστω καὶ ἂν δὲν χρειάζονται διὰ τὰς ἰδίας αὐτῶν δυνάμεις. Ἡ ὥσ ἄνω ἐξαγωγή παρακωλύεται ἐνίοτε δι' ἀμέσων κυβερνητικῶν μέτρων τοῦ περὶ οὗ πρόκειται οὐδετέρου κράτους, ἐφ' ὅσον ἢ λήψις των δὲν ἀποκλείεται ἔνεκα πολιτικῶν λόγων.

Ἐκ τῶν ἐν τῷ παρόντι ἄρθρῳ ἐκτεθέντων προκύπτει, ὅτι ὁ πόλεμος, ἐκτὸς ἂν εἶναι βραχυτάτης διαρκείας ἢ ἂν διεξάγῃται μεταξὺ ἀσῆμων καὶ ἀσθενῶν κρατῶν, ἐπηρεάζει τὸν οἰκονομικὸν βίον τῶν καθ' ἕκαστον οὐδετέρων κρατῶν ἀναλόγως τῶν ἐκαστοτε ἐπικρατουσῶν συνθηκῶν. Ἡ εἰς μεγάλην κλίμακα ἐπέμβασις τοῦ κράτους εἰς τὸν οἰκονομικὸν βίον ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ἐντατικὴν διεξαγωγήν τοῦ οἰκονομικοῦ πολέμου καὶ ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν εἰς μεγάλην κλίμακα ἐπέκτασιν τοῦ περιεχομένου εἰς τὸν ὄρον λαθρεμπόριον πολέμου προκύπτει ὅτι ἡ ἐπίδρασις αὕτη εἶναι κατὰ κανόνα δυσμενῆς, ἂν καὶ δὲν ἀποκλείωνται καὶ ἐξαιρέσεις, αἱ ὁποῖαι ἀπετέλουν ἄλλοτε τὸν κανόνα, ἰδίᾳ ὅταν δὲν συμμετεῖχον εἰς τὸν πόλεμον τὰ κυριαρχοῦντα τῆς θαλάσσης κράτη.